

Voorkomen lichthinder Flora & Fauna

Raticos
Advies in de openbare ruimte

Roger van Ratingen
14 november 2023

Aanleiding

Dinsdag 17 oktober, 18:46

Bouwen in het groen tegen woningtekort? 'We hebben de ruimte nodig'

NATUURBERICHT

Nachtverlichting hindert dieren bij hun verplaatsingen doorheen het landschap

09 NOVEMBER 2023

▲ Ben Mulder (L) en Ernst Hoyer van de stichting Pasgeld Natuurlijk op de bouwrijp gemaakte grond van Pasgeld-West. Op de achtergrond ligt de wijk Parkrijk. © Frank Jansen

Eikelmuis en ransuil moeten wijken voor 'meeste duurzame' woonwijk: 'Woningnood? Ook natuur is in nood'

Rijswijk bouwt onverstoord verder aan de duurzaamste wijk van Nederland. Binnenkort moet de eerste paal de grond in van Pasgeld-West, de een na laatste uitbreiding in het omvangrijke project Rijswijk Buiten. Als die wijk klaar is, zijn er nog eens 1000 woningen bijgekomen. Die gaan wel ten koste van de natuur. Zo is de zeldzame eikelmuis al verdwenen.

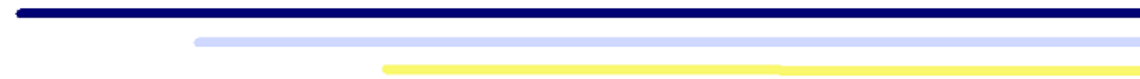

Negatief effect nachtelijke verlichting op gezondheid en biodiversiteit groter dan gedacht

Maar ook ....

Wat doen we als we willen verlichten dichtbij een natuurgebied of gebied met beschermde plant of diersoorten?

Wetgeving

- **Europees:**

- Habitatrictlijn (Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna)

- **Nederland:**

- **1998 – 2017**

- Flora en fauna Wet
- Natuurbeschermingswet 1998 - Gebiedsbescherming

- **2017 – 2023**

- Wet Natuurbescherming (bescherming planten en dieren)
- Wet Milieubeheer (bescherming donkere landschap)
  - “Lichthinder kan voortvloeien uit de gevolgen van verlichten voor het fysieke milieu gezien vanuit het belang van de bescherming van landschappelijke, natuurwetenschappelijke en cultuurhistorische waarden (artikel 1.1 lid 2 WM)”
  - **Activiteitenbesluit** – regelt lichthinder **met zorgplicht**
    - Algemeen: Zorgplicht (artikel 2.1 lid 1 en 2),
    - Sportveldverlichting: Zorgplicht (artikel 3.148),
    - Kasverlichting: Artikel 3.56 t/m 3.59

Wetgeving

Activiteitenbesluit lid 1 en 2:

Lid 1: *"Degene die een inrichting drijft en weet of redelijkerwijs had kunnen weten dat door het in werking zijn dan wel het al dan niet tijdelijk buiten werking stellen van de inrichting nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan of kunnen ontstaan, die niet of onvoldoende worden voorkomen of beperkt door naleving van de bij of krachtens dit besluit gestelde regels, voorkomt die gevolgen of beperkt die voor zover voorkomen niet mogelijk is en voor zover dit redelijkerwijs van hem kan worden gevergd"*

Lid 2: *Onder het voorkomen of beperken van het ontstaan van nadelige gevolgen voor het milieu als bedoeld in het eerste lid wordt verstaan:*

..(h): het voorkomen dan wel voor zover dat niet mogelijk is het tot een aanvaardbaar niveau beperken van lichthinder

..(q).. Het beschermen van de duisternis en het donkere landschap in door het BG aangewezen gebieden.

Wetgeving

Omgevingswet (vanaf 2024)

- WM / Activiteitenbesluit → Bal
  - Verschillende niveau's
    - **Rijksniveau:**
      1. Besluit bouwwerken leefomgeving (Bbl)
        - Veiligheid, gezondheid, duurzaamheid en bruikbaarheid **van bouwwerken**
      2. Besluit activiteiten leefomgeving (Bal, artikel 2.2)
        - Bij milieubelastende activiteiten moet men 'zorg' besteden aan het voorkomen of beperken van lichthinder (zorgplicht)
        - BG maatwerkvoorschriften + handhaving
        - Richtlijnen lichthinder kunnen worden gebruikt als uitgangspunt
      3. Invoeringsbesluit
        - Regels over lichthinder sportvelden → omgevingsplan (gemeenten)
    - **Provincies en gemeenten**
      - Beleidsinstrumenten
        - Omgevingsverordening (provincies)
        - Omgevingsplan (gemeenten)
        - Omgevingsvergunning
-
-
-

Richtlijnen ten aanzien van lichthinder

Richtlijn lichthinder – NSVV

- Juridisch een andere status dan een wet
- Kan worden gebruikt door BG om te bepalen of er sprake is van lichthinder

Hoofdstuk 10 – (3de druk 2020) –

Verlichtingsarmaturen kunnen verstorende elementen zijn voor de natuurlijke omgeving en al het leven daarin. Het omgaan met- en tegengaan van verstoring is een belangrijk onderdeel van de wet en regelgeving voor bescherming van de natuurgebieden en flora en fauna. Bewuste verstoring is verboden wanneer er alternatieven zijn.

→ Er zijn nog geen grenswaarden voor voorkomen van lichthinder gericht op flora en fauna

---

Ontwikkelingen vanuit de markt: vleermuisvriendelijke ledverlichting

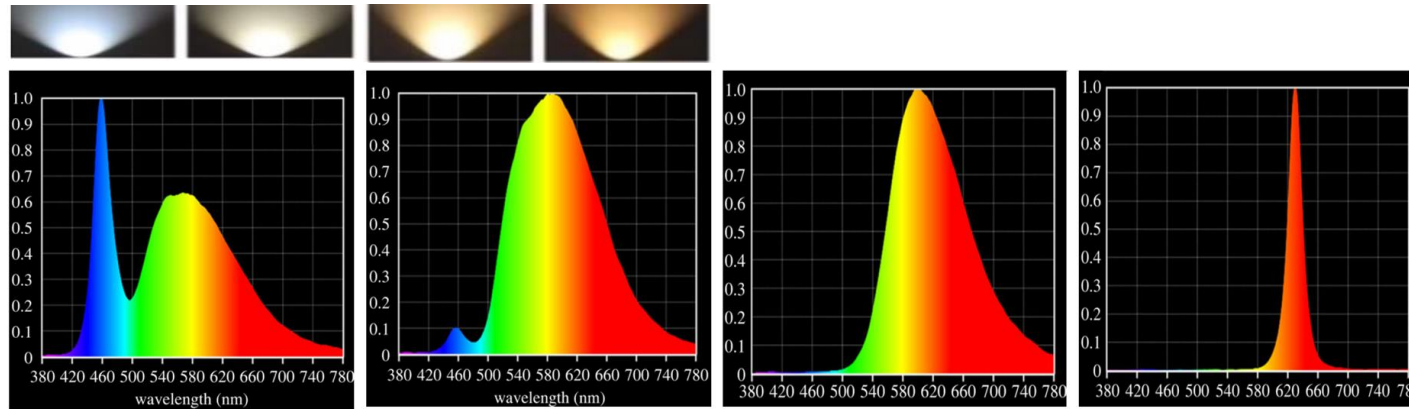
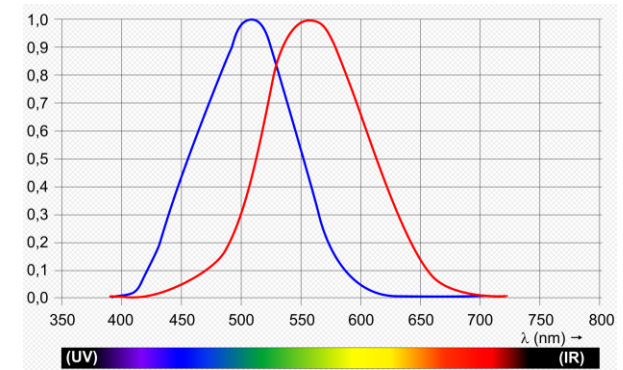
Ontwikkelingen vanuit de markt: vleermuisvriendelijke ledverlichting

- Voor natuur- en buitengebieden....

... maar let op bij woongebieden!

Vleermuisvriendelijke ledverlichting

Koud wit

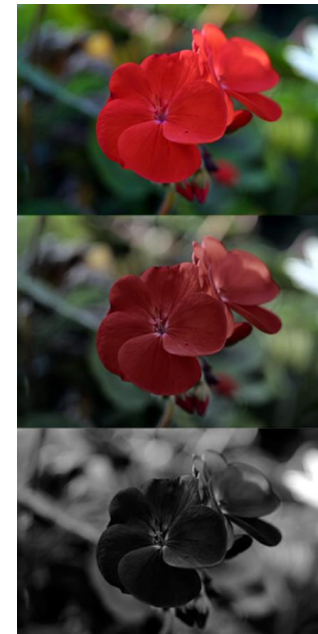
Warm wit

“Amber”

Rood

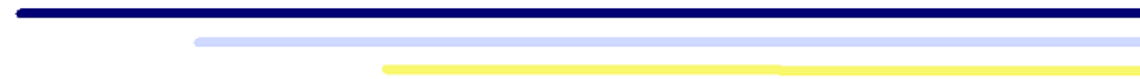
Human
Versus
Bat

- ➔ Wit licht is nodig voor ondersteuning (sociale) veiligheid!
- ➔ Er is meer licht (& energie) nodig bij gebruik van amberkleurig of rood licht

Opties (1)

Fysieke afscherming of backlight shield / back light louvres

Opties (2)

Verlichten van alternatieve routes die niet een natuurgebied raken of doorkruisen. Verlicht bijvoorbeeld de weg rondom het park in plaats van door het park.

College van B en W: geen verlichting bij voetpad achter Rode Kruislaan

16 december 2021, 08:24 Algemeen

DIEMEN - Het college van B en W is niet van plan om verlichting aan te brengen bij het onverharde voetpad achter de Rode Kruislaan, tussen het station en de studentenflats.

De Ouderenpartij Diemen heeft hierover schriftelijke vragen gesteld aan het college van B en W.

“Wij zijn niet van plan dit pad te voorzien van verlichting. Zoals u zelf aangeeft, gaat het hier om een wandelgebied. Wandelpaden en ontspanningsplekken in Diemen worden niet voorzien van verlichting. Deze gebieden worden voornamelijk overdag gebruikt en voor de flora en fauna is het ongewenst om hier verlichting aan te brengen. Bovendien is er een goede en verlichte alternatieve route voor dit pad, namelijk de route over de Rode Kruislaan. Ook het

Opties (3)

- Aanpassen ontwerp (verlicht van natuur af in plaats van naar de natuur toe)
  - Dimmen van de verlichting
  - Toepassen van detectie (terugdimmen 10% opschalen bij beweging)
  - Beperken van de lichtpunthoogte en reduceren van lumenstroom
  - Aanpassen van de optiek van het armatuur
  - horizontale ophanging van de armaturen
  - Consulteer de markt op ontwikkeling van nieuwe armaturen voor toepassing in of nabij natuurgebied
  - Bij vleermuizen - profiteer van de winterslaap!
  - Toepassen van oriëntatieverlichting een optie?
  - lokaal richtlijn(beperkt) loslaten..?
-
-
-

Advies

Verlichten in buitengebied of verblijfgebied met mogelijk beschermde flora en fauna?

1. Onderzoek de motivatie – is aanbrengen van verlichting echt nodig?
  2. Betrek een ecooloog in een **vroeg** stadium.
  3. Onderzoek de mogelijke locaties van lichthinder voor plant en diersoorten door middel van een ecologische quickscan en eventueel vervolgonderzoek
  4. Bepaal op basis van alle beschikbare informatie de beste (set aan) opties in uw situatie
  5. Leg de keuze vast
  6. Verlicht niet meer dan echt nodig
-
-
-

Vragen?

Roger van Ratingen

Raticos

+31 6 39 35 39 73

rogervanratingen@raticos.nl
